

Frisinnade landsföreningens program.

Regeringen har förordnat, att nya val skola äga rum till andra kammaren för att bringa den stora förfätningsreformen i tillämpning.

För första gången kan hela Sveriges folk, män och kvinnor med samma rätt, gå till ett sådant val. Ett af de frisinnares främsta reformkräf är därmed förverkligadt.

Det tidsläge, hvori valen skola företagas, är sällsynt allvarligt och pröfvande. Det stora kriget har följts af en ekonomisk och moralisk världskris, i hvilken medborgaren lätt kan bli ett byte för stridiga intressen, som med våldsamt kraft bryta sig mot hvarandra.

Å ena sidan en reaktion som förkunnar, att hoppet om rättens seger öfver makten är fåfängt, och söker utnyttja tidens vedermödor mot det politiska och sociala framstegsarbetet. Å den andra en klasskamp, lockande eller hotande med samhällets omstöpning efter äfventyrliga teorier. Den stridspolitik på reaktionens eller klassintressenas grund, som sålunda vill tränga sig fram, innebär den största fara. Därigenom undergräfvades den medborgarkänsla af allas solidaritet med fosterlandet, hvilken är samhällslifvets innersta styrka.

Sveriges frisinnares hysa det förtroende till det svenska folket, män och kvinnor, att de icke skola låta sig dragas med i denna förbistring, som endast kan leda till allas strid mot alla och göra det ännu svårare att komma ut ur tidens vådor och bekymmer.

Sveriges frisinnares kämpa för fred och samarbete, frihet och rättvisa, såväl mellan folken som inom vårt svenska samhälle. Endast på den vägen kunna vi läka krigstidens sår och grundlägga en bättre framtid.

De frisinnares vilja, att Sverige skall så långt det förmår arbeta för fred mellan folken, ej minst för en verklig ekonomisk fred, som är första villkoret för världens återuppbyggande efter krigets ödeläggelser. De vilja, att vårt land skall verka för befastande och utvecklande af den sammanslutning mellan staterna till häfvdande af fred och rätt, som ändtligen fått ett uttryck i Nationernas förbund. De vilja i uppfostran och undervisning bekämpa krigets anda och häfda mänsklighetens samhörighet i den gemensamma striden mot våld och nöd.

De frisinnares se i arbete och sparsamhet, enskild äganderätt, personlig företagsamhet och fri själfverksamhet grundvalar för all ekonomisk förkofran. Det åligger statsmakterna att tillse, att de ekonomiskt starka icke missbruka friheten till att exploatera de svaga eller kränka hela samhällets intressen. Där samhällelig rättskänsla eller hänsyn till allmänt väl det kräfvat, där bör staten gripa in genom kontroll eller egen verksamhet.

De frisinnares arbeta för social rättvisa på den personliga frihetens och själfverksamhetens grund. De vilja så långt möjligt är bereda de yttre förutsättningarna för att hvarje medborgare må nå den plats han kan fylla i samhället. De vilja verka för försoning mellan arbetsgifvare och arbetare. De bekämpa hvarje sträfvan efter klassvälde, från hvilket håll den än må komma. Öfver klassintressena måste stå samhällets gemensamma intressen och fosterlandets väl.

De frisinnares vilja verka för demokratiens fostran till delaktighet i de andliga värden, som äro kärnan i all kultur, för en verkligt upplyst demokrati med medborgerlig insikt och ansvarskänsla, för andlig frihet, grundad på samvets-, yttrande- och tryckfrihet.

Sveriges frisinnares gå nu som förr till val för en beslutsam och vidsynt framstegspolitik på den lagliga ordningens fasta grund.

På dessa allmänna grundsatser bygger Landsföreningen de frisinnares valprogram år 1921.

De frisinnares häfda en öppen utrikespolitik, verksam för fred och rätt under fortsatt samarbete med de skandinaviska folken.

I försvarsfrågan stunda viktiga afgöranden. De frisinnades kraf är nu som förr: rustningsbördornas nedbringande i samband med den internationella rättsordningens utveckling. Revisionen af försvarsväsendet bör skyndsamt och planmässigt slutföras enligt den princip, som uppställts för Nationernas förbund: rustningarnas begränsning "till den lägsta grad, som är förenlig med den nationella säkerheten och med internationella förpliktelsers genomdrifvande genom samfällda tvångsåtgärder" (förbundsaktens art. 8).

Sambandet mellan regering och riksdag bör återställas enligt det parlamentariska styrelsesättets grundtankar.

Öppen omröstning i riksdagen bör genomföras.

Valsättets reformering fortsättes i syfte att valen mera än hittills må blifva personval, ej blott partival.

De ekonomiska frågorna

stå mer än någonsin i förgunden.

För att öfvervinna krisen fordras främst strängaste sparsamhet med allmänna medel, energisk begränsning af nya anslagskraf, indragningar och besparingar så långt sådana äro med allmänna intressen förenliga.

Statsförvaltningens ständiga tillväxt måste begränsas och ett allvarligt arbete upptagas för förvaltningsformernas förenkling, med bortrensande af allt obehöfligt skrifveri.

Näringslifvets återuppblomstring kan endast grundas på fri själfverksamhet utan onödigt statsförmyndarskap.

Planerna på näringarnas socialisering måste bekämpas, sådana åtgärder, som skulle orättmätigt gynna enskilda näringsgrenar på hela samhällets bekostnad, afvisas, försök att afsiktligt försämra vårt penningvärde, hvarigenom en allmän prisstegring kunde inträda, motarbetas.

Staten bör göra allt för att främja svensk produktion och handel med sådana medel, som icke motverka den nödvändiga anpassningen efter världens allmänna ekonomiska utveckling: förbättrad näringslagstiftning; rättvist afvägd beskattning; praktiska åtgärder för att befordra svenska intressen på världsmarknaden; en klok och framsynt penningpolitik, som stöder samhällsnyttig verksamhet; bekämpande af jobberi och osund spekulation; befordrande af olika produktionsgrenars afsättning utan oskäligt fördyrande mellanhänder; stöd åt handverk och småindustri vid sidan af de stora företagen.

De frisinnade motsätta sig försöken att nu rifva upp en strid i tullfrågan. Vårt tullsystem ligger under utredning, och frågans lösning måste bero af utredningens resultat samt af den allmänna handelspolitiska utvecklingen.

Jordbrukets utveckling är en hörnsten i svensk näringspolitik. En själfständig och själfägande bondeklass är jordbrukets ryggrad.

De frisinnade kräfvä en lämpligt afvägd definitiv lagstiftning mot bolags jordförvärf, vare sig på, direkt eller indirekt väg, samt mot osund spekulation i jordegendomar; verksamt främjande af småbruksrörelse och egnahemsbildning, till ökande af besuttna jordbruk; upphäfvande af fideikommiss för jordegendom; statsåtgärder för att underlätta friköp af arrendegårdar och torp, som ej äro nödvändiga för hufvudgårdar.

De vilja en förbättrad arrendelagstiftning, som rättvist tillgodoser både brukarnas och jordägarnas intressen; försäljning och upplåtelse så väl af statsjord som af ecklesiastisk jord; planmässigt främjande af nybyggen i framför allt i Norrland genom samfärdsmedlens utveckling; tryggande af kronoåbors och kronotorparens rätt.

De arbeta för jordbruksundervisningens utveckling; främjande af förbättrade jordbruksmetoder och af

föreningsverksamheten för jordbruksändamål, rationellt ordnad jordbrukskredit elektrifiering på landsbygden; verksammare ingripande mot uppenbar vanhäfd af jorden.

De sträfva för ordnade arbetsförhållanden inom jordbruket; tjänstehjonsstadgans ersättande med tidsenlig lagstiftning; goda lefnadsvillkor å t jordbruksarbetarna och ökade möjligheter för dessa att förvärfva egen jord.

De tryckande skatterna kräfva den varsammaste avvägning efter olika näringsgrenars och enskilda skatteskyldigas bärkraft, med särskild hänsyn till familjeförsörjare. Skattelagstiftningen bör förenklas, Uppbörderna bör underlättas för alla ordentliga skattebetalare, men också göras mera effektiv mot de försumliga.

Den nya utredningen om en definitiv kommunal skattereform måste grundas på verklig rättvisa mot alla samhällsklasser och frågan om lättnader för särskildt skattetyngda kommuner ändtligen lösas, med användande af den kommunala progressivskatten samt öfverförande i skälig omfattning af kommunernas utgifter för statsändamål - skolväsen, vägunderhåll och fattigvård - på staten, länen eller andra större områden.

Utredningen rörande en effektiv kontroll öfver trustväsendet måste påskyndas och verkamma åtgärder vidtagas för förebyggande af oskäligen prisbildning.

De frisinna fullfölja oafslåttligt arbetet för allmän folknykterhet.

Under partiets eniga medverkan har riksdagen antagit en grundlagsändring, om öppnar en konstitutionell oangriplig väg för att genom folkomröstning inhämta folkets mening rörande fullständig förbudslagstiftning. Partiet vill verka för att grundlagsändringen stadfästas och folkomröstningen därefter så snart ske kan anställas.

Rörande omröstningens betydelse, liksom i själfva förbudsfrågan, finnas olika meningar inom alla partier, äfven det frisinna. Vida kretsar inom partiet hysa den åsikten, att, därest en majoritet af minst sextio procent bland samtliga röstande uttalar sig för förbud, denna utgång måste tillmätas politiskt afgörande betydelse. Andra åter häfda, att statsmakterna böra i allo fritt pröfva omröstningens resultat för att utröna, huruvida detsamma kan anses erbjuda betryggande garanti för ifrågavarande lagstiftning, samt äfven taga hänsyn till öfriga på frågan inverkan omständigheter. Landsföreningen vill enhälligt mana alla frisinna medborgare att, oafsedt skiftande uppfattningar i denna fråga, enigt hålla samman om de frisinna gemensamma syften, så mycket hellre som den hufvudsakliga meningsbrytningen i förbudsfrågan gifvetvis nu kommer att förläggas till folkomröstningen.

Under afvaktan på denna vill partiet energiskt främja folknykterhetens sak genom verksamt stöd åt upplysningsarbetet, planmässiga restriktionsåtgärder samt fortsatt bekämpande af all olaga trafik med rusdrycker.

Socialt reformarbete, med vidsynt och praktiskt ingripande mot samhällets missförhållanden, samt outtröttlig omvårdnad om uppföstran och undervisning äro grundläggande uppgifter för vårt demokratiska samhälle. För ögonblicket undanskymda af tidens ekonomiska bekymmer, skola de snart åter träda fram.

De frisinna verka för:

kvinnornas principiella likställighet med männen inom alla områden: lika omsorg från statens sida om utbildning för kvinnlig som för manlig ungdom; genomförande snarast möjligt af kvinnans tillträde till statstjänster; rättvisa lönevillkor; aflägsnande af orättvisor inom folkpensioneringen;

samhällets medverkan till skapande af goda hem och förbättrade bostadsförhållanden; fortsatt utveckling af samhällets anstalter för barnavård;

ungdomens föstran, till goda människor och ansvarsställande medborgare; folkskolans förbättring och

utveckling till bottenskola; inom det högre skolväsendet bättre urval och gruppering af skolämnena och modernare lärometoder; utbildning för kvinnlig ungdom i husligt arbete och barnavård; stöd åt den vetenskapliga forskningen;

enhetlig förenklad och förbilligad organisation af hela socialförsäkringen; obligatorisk sjukförsäkring i lämplig omfattning, utan förkväfvande af den frivilliga sjukförsäkringen; moderskapsförsäkring; lämpligt afvägd arbetslöshetsförsäkring.

Det väsentliga syftet med arbetstidslagstiftningen, folkmaterialiets skyddande mot industrialismens vådor, bör fortfarande tillgodoses. Innan tiden för den provisoriska lagens giltighet utgår, bör emellertid en allsidig utredning verkställas för att åt frågans vidare behandling tillgodogöra all den erfarenhet, som vunnits såväl inom landet som genom den internationella utvecklingen på detta område.

Bättre förhållanden mellan arbetsgivare och arbetare är en af tidens största uppgifter. Det nuvarande stridstillståndet, med ständiga strejker och lockouter vid uppgörelserna på arbetsmarknaden, undergräver produktionsförmågan och skadar hela samhället. Det är nödvändigt att söka öfvervinna denna söndring och att, med ledning af erfarenheter och uppslag både hos oss och i andra länder, arbeta för en förtroendefull samverkan i hvilken den ekonomiska och tekniska ledningen alltjämt förbehålles arbetsgivaren, men arbetarna erhålla medinflytande på arbetetsförhållandena, deras insikter och erfarenheter tillvaratagas, deras inblick i produktionens ekonomiska villkor vidgas och deras naturliga intressegemenskap med företagen främjas.

Svenska medborgare, män och kvinnor!

På eder alla beror, om den nya representationen skall blifva sådan, att den kan föra vårt folk lyckligt igenom denna pröfvande tid.

Sverige får icke utlämnas åt en hopplös strid mellan ytterlighetspartier och klassintressen. Det gäller att afvisa både reaktion och klasspolitiska äfventyrsplaner. Landet behöfver arbetsfred, utjämning af motsatserna, en politik, som samlar folkets krafter i gemensamma sträfvanden att öfvervinna svårigheterna, ej en politik, som leder till ökad söndring.

Sveriges frisinnade mana svenska medborgare af alla klasser, män och kvinnor, att vid valen gifva sina röster

mot reaktion och klasspolitik, för samhällsfred och ärligt framstegsarbete på frihetens och rättens grund.